

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«НАУКОВИЙ ПРОСТІР
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»**

(29-30 червня 2023 р.)

ЛЬВІВ
2023

УДК 001"313"(062.552)
Н 34

**Науковий простір в умовах сучасних викликів:
теорія і практика.** Матеріали науково-практичної
Н 34 конференції (м. Львів, 29-30 червня 2023 р.). – Одеса:
Видавництво «Молодий вчений», 2023. – 68 с.
ISBN 978-617-8074-51-7

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Науковий простір в умовах сучасних викликів: теорія і практика». Розглядаються загальні питання архітектури, військових наук, державного управління, соціальної комунікації, технічних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001"313"(062.552)

МЕДИЧНІ НАУКИ

Дзевульська І.В.

доктор медичних наук, професор;

Маліков О.В.

кандидат медичних наук, доцент,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ДЕЯКІ ФАКТИ З ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ТІЛА ЛЮДИНИ

Найважливіші та найцінніші знання це ті, які спрямовані на саму людину, відповідно й на історію пізнання людського тіла. Пам'ятки цієї історії залишені людьми палеоліту, які зображували на стінах печер свої уявлення щодо будови тіла тварин, які слугували предметом полювання (мамонт). Китай, Індія, Єгипет, Вавилон – країни, народи яких із сивої давнини першими вийшли на сторінки історичних хронік. Тут започаткувались основи поглядів на будову тіла людини та функції органів, частіше помилкові, тісно пов'язані з релігійними поглядами насамперед тому, що зберігали ці таємниці саме жерці.

Економічний підйом у рабовласницькому суспільстві стародавньої Греції, що сприяв зосередженню там античної культури у VI–V ст. до н.е., не міг не відобразитись на розвитку медицини, яка на той час об'єднувала лікарську справу з вивченням тіла людини. Також цьому сприяло відокремлення лікарського мистецтва від жерцювання. На цьому історичному п'єдесталі вирізнялась міцна фігура Гіппократа. Чимало поглядів Гіппократа було сприйнято Аристотелем, яким свого часу було зроблено спробу систематизувати анатомічні знання, долучивши до них поодинокі дані щодо розвитку організму та функцій його частин.

Слід у вивченні тіла людини залишили Герофіл, Еразистрат, Руф, яким належать окремі винаходи, вірні й по-сьогодні. Цю плеяду завершує видатний Клавдій Гален. Хоч би як багато відомо було про цього лікаря, книги якого впродовж півтора тисячоліть за своєю непогіршеністю змагалися з Євангелієм, ми щоразу усвідомлюємо його невід'ємний внесок в анатомію як науку. І не Гален винен у тому, що помилки, яких

він припускався внаслідок розтину тварин замість людини, у подальшому було зведено у догмат. Зміст книг Галена було збережено й донесено до кінця середньовіччя завдяки працям східних вчених, передусім Разеса та Авіценни (Ібн-Сіні). Данте у своїй «Божественній комедії» вказав ім'я Авіценни поряд із Гіппократом та Галеном. Помилковість багатьох поглядів Галена могла бути заперечена лише через вивчення тіла людини під час розтину. А розтини на той час були під суворою забороною, адже згідно догмату церкви небіжчик втрачав можливість бути на «страшному суді» з повним комплектом органів та частин тіла.

Мине тисяча років після Галена, і у 1315 році Мондино де Люцци виконає розтин двох жінок та напише новий підручник з анатомії, яким будуть користуватися понад 200 років.

Також, вченими, які проклали нові шляхи, були Леонардо да Вінчі та Парацельс. Чимало відомо фактів про Леонардо да Вінчі як про «титана епохи Відродження», яким було закладено фундамент наукової анатомії людини. Особистість та діяльність Парацельса – великого реформатора медицини – менш відома. Попри те, що він не був анатомом, все його життя було спрямовано на заперечення застарілих поглядів у медицині: він публічно спалював книги Галена та Авіценни.

Вагомий внесок у заснування наукової анатомії було зроблено Везалієм, життя якого було багате на успіхи та поневіряння, і обірвалось трагічно.

Плеядою вчених-анатомів, зокрема Фаллопієм, Євстахієм, у різних країнах завдяки виконанню розтинів людей, було здійснено науковий подвиг в анатомії і довершено роботи Везалія.

Чимало дослідників людського тіла зупинилися перед тайною кровообігу. Гален вважав, що центральним органом кровообігу є печінка. Леонардо да Вінчі, який залишив найточніші малюнки камер серця, не міг збагнути, яким шляхом кров потрапляє з правої половини серця до лівої. Везалій поділяв думку щодо існування у міжшлуночкової перегородці невидимих отворів. Цю загадку було вирішено Мігелем Серветом, який, як і інші титани епохи Відродження, був лікарем, філософом, математиком та астрономом. Подібно Парацельсу, у 1537 році Сервет виступив проти недоторканності авторитету Галена. Справою його життя була боротьба проти церковних догм. Тут йому довелося вступити у жорстку боротьбу думок не лише з церквою, але й

з Кальвіном. Саме Кальвін, зрадивши, виніс йому смертельний вирок. У своїй головній праці «Відновлення християнства» (1553), три екземпляри якої, уникнувши знищення, дійшли до нас, Сервет повідомляв анатомічні спостереження, зроблені ним під час роботи у Сильвія та Гюнтера (в них свого часу працював і Везалій). Сервет детально описав, як венозна кров, прямуючи до легень однойменними артеріями, змішується там з повітрям, вивільняється від «кіптяви» (вуглекислого газу) і надходить легеневиими венами до лівої половини серця. Так було відкрито мале коло кровообігу.

Через 75 років (1628) Вільям Гарвей, застосувавши вівісекцію, описав велике коло кровообігу. І щодо цього відкриття знайшлося чимало противників. Лідером серед них був професор анатомії у Парижі Жан Рюлан молодший. Ланку між системами артерій та вен – капіляри – було відкрито Мальпігі у 1661 році. Зробити йому це вдалося за допомогою нещодавно винайденого мікроскопа. Однак, Мальпігі спіткала доля багатьох винахідників. До нього прийшли два професори Болонського університету в масках, побили шестидесятирічного вченого та розгромили його будинок.

Поза сумнівом, найважчим періодом для вивчення анатомії людини є епоха Відродження. В подальшому, видатні винаходи завдяки розвитку методів зафарбовування, рентгенографії, науковій фотографії, мікроскопії, а також біохімічних та фізіологічних методів дослідження, значною мірою прискорили цей процес. Проте варто пам'ятати, що в усі часи історія вивчення тіла людини – це історія пізнання світу, ланцюг хвилюючих фактів, а подекуди – драматичних сцен, відчайдушної боротьби та кровавих подій.

Список використаних джерел:

1. Дзевульська І.В., Маліков О.В. Співіснування анатомії та релігії в світі деяких історичних фактів. *Релігія та медицина*. 2019. С. 139–142.
2. Черкасов В.Г., Дзевульська І.В., Маліков О.В. Анатомічні дослідження в роботах Леонардо да Вінчі. *Український науково-медичний молодіжний журнал*. 2013. № 4 (76). С. 23–28.
3. Черкасов В.Г., Дзевульська І.В., Маліков О.В. Аристотель: його погляди на анатомію людини. *Нове у медицині сучасного світу*. 2019. С. 38–41.
4. Черкасов В.Г., Маліков О.В. Андрій Везалій – творець сучасної анатомії. *Південноукраїнський медичний науковий журнал*. 2013. № 2 (02). С. 45–47.